SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2383

av Patrick Reslow m.fl. (SD)

Forskning i världsklass

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande budgetar borde överväga en omfördelning av forskningsresurserna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att öka forskarnas akademiska frihet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att Sverige ska verka för en förändrad inriktning på forskningen inom EU och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utreda hur Sverige kan underlätta företagsforskning och förutsättningarna för fria forskare och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att sund jämställdhet ska råda inom akademin genom att så långt som möjligt ge alla samma förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde förbjuda alla former av kvotering inom den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde arbeta för att berörda instanser värnar kvaliteten på forskningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta att forskningsmedel ska användas på ett förnuftigt sätt och inte slösas bort på forskningsfrågor som är besvarade eller samhälleligt irrelevanta och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att förbättra anställningsvillkoren för forskare och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde kartlägga vilka hinder som finns för äldre forskare att fortsätta att forska och agera för att undanröja dessa hinder och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny forskningsisbrytare borde beställas efter Oden II och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sveriges välstånd vilar i hög utsträckning på innovationer i det förflutna. Sålunda beror vårt välstånd i framtiden på om vi kan upprätthålla vår förmåga att tänka nytt och tänka bättre. Den internationella konkurrensen är hård och Sverige måste kämpa för att behålla sin traditionella position som framgångsrikt land vad gäller forskning och utveckling. Svensk forskning måste organiseras på olika lärosäten så att den bedrivs på ett rationellt sätt, samtidigt som forskningens självständighet och frihet värnas. Det är en grannlaga balans att värna lärosätenas frihet samtidigt som riksdagen ska ha ansvar för och kontrollera hur skattemedlen används på bästa sätt. Forskningsresurserna bör samordnas och koncentreras så att de blir effektiva. Sverige behöver inte fler forskare, utan forskare som arbetar under bättre förutsättningar. Vi behöver satsa på kvalitet i stället för kvantitet. I valet mellan fler forskartjänster och att ge duktiga forskare goda förutsättningar ska vi välja det senare för att möjliggöra forskning av högsta kvalitet.

Omfördelning av forskningsresurserna

1. Ett omtag behövs avseende fördelning av forskningsresurserna. Basanslagens andel av de totala anslagen bör öka genom omfördelning av resurser som nu går till råden. Råd som överlappar varandra medför onödig administration och bör avvecklas. Därutöver är graden av externfinansiering och riktade anslag för hög. Förändringar i

denna riktning kommer att få en gynnsam effekt på forskningens kvalitet och lärosätenas självständighet. Sverigedemokraterna vill ha kvar strategiska forskningsanslag, men de bör bli färre så att resurser frigörs. På detta sätt tryggar vi även karriärvägar och anställningar inom akademin. Regeringen borde överväga en omfördelning av forskningsresurserna i kommande budgetar.

Öka den akademiska friheten

2. God kvalitet på forskningen hänger oundvikligen ihop med att forskningen är fri och att akademisk frihet råder. Det finns flera sätt att binda upp och styra forskningen. Ett sätt att politiskt styra forskningen är genom ansökningsförfarandet där forskare söker anslag via råden. Det finns otaliga vittnesmål om att anslag beviljas som för tillfället går i linje med den rådande tidsandan och de politiska strömningar som råder, medan politiskt obekväma frågeställningar blir utan anslag. Sverigedemokraterna vill på grund av detta se minskade anslag till råden och mer pengar direkt till lärosätena. Sverige behöver inte mer forskning som visar att demokrati är bättre än förtryck och diktatur. På samma sätt bör de strategiska forskningsområdena bli färre men vassare. Inga politiska ideologier ska tvingas på forskare eller forskningsprojekt, eller ta någon smygväg in i forskningsprojekt. Att till exempel kräva genusperspektiv för att erhålla ett anslag ska vara förbjudet eftersom det är politisk styrning av forskningen. Varken styrelser på landets lärosäten, regering eller de vetenskapliga råden ska få ställa krav på genusperspektiv eller andra perspektiv när detta inte äger någon relevans. Regeringen borde således verka för att öka forskarnas akademiska frihet.

Forskningssamarbetet med EU

3. Sverigedemokraterna har inget att anföra mot att Sverige medverkar i forskningsprojekt i samarbete med EU, förutom att vi är negativa till den tematiska styrning som utövas av EU. Vidare anser vi att det är fel väg att gå när EU väljer att prioritera regioner där forskning och innovation är som svagast, i stället för att förvandla redan bra kunskapskluster till världsledande. Enligt vår mening måste internationell konkurrenskraft baseras på att vässa våra spjutspetsar och inte att lyfta alla regioner till en medioker nivå. Ett mindre antal riktigt starka regionala forsknings- och novationsområden kommer att fungera som draglok i tillväxten och uppfyllandet av de

strategiska mål som uppställts. Således menar Sverigedemokraterna att regeringen bör verka för att EU satsar mer renodlat på den bästa forskningen, utvecklingen och innovationen. Regeringen borde i sitt fortsatta arbete överväga att Sverige ska verka för en förändrad inriktning på forskningen inom EU.

Företagens forskning och enskilda forskare

4. Sverigedemokraterna har under det senaste decenniet sett indikationer på att en del företagsforskning lämnar landet för att i stället etablera sig utomlands. Detta är en allvarlig signal om att förutsättningarna för forskning inom företagsvärlden inte är den bästa. Skattenivåerna bör gynna inhemsk företagsforskning och vi behöver se över om det är något i regelverket som behöver justeras för att stimulera detta.

Sverigedemokraterna vill förbättra förutsättningarna för enskilda forskare, det vill säga forskare som inte är knutna till något lärosäte eller företag. Det är forskare som är missgynnade taget i beaktande vilken samhällsnytta de gör. Enskilda forskare ska få stöd och kunna söka anslag samt administrativ hjälp vid de institutioner vi har för dessa ändamål, till exempel Vinnova. Vi anser att regeringen ska utreda hur Sverige kan underlätta företagsforskning och förutsättningarna för fria forskare.

Jämställdhet ska råda inom akademin mellan alla grupper av människor

5. Sverigedemokraterna verkar för att verklig jämställdhet ska råda inom akademin mellan alla grupper av människor. Detta görs genom att alla, i möjligaste mån, ges bästa tänkbara förutsättningar att lyckas och inte genom att ställa lägre krav på vissa grupper. All form av kvotering är av ondo, eftersom det innebär att vi ställer lägre krav på vissa grupper. Vi är för meritokrati och för att människor får sina examina, anställningar och professurer genom att uppfylla de krav som gäller för alla. Det är endast så vi är rättvisa mot alla grupper och höjer kvaliteten på våra högskolor. Regeringen borde därför verka för att sund jämställdhet ska råda inom akademin genom att så långt som möjligt ge alla samma förutsättningar.

All form av kvotering är av ondo

6. All form av kvotering är i grunden orättvis eftersom det förutsätter att några som uppfyllt kraven kvoteras bort från det anslag eller den tjänst som de varit kvalificerade för. Oavsett vilken grupp som är aktuell för kvotering, om det gäller kön, etnicitet eller andra mer kreativa gruppindelningar, ska alla dessa grupper ges samma förutsätt¬ningar att lyckas. Ingen grupp ska på något sätt diskrimineras. Både anslag och tjänster ska fördelas på strikt meritokratiska grunder. Det är i förlängningen det enda hållbara sättet att fördela anslag och tjänster rättvist. Regeringen borde i sitt arbete sträva efter en fördelning av anslag och tjänster enligt strikta meritokratiska grunder.

Säkerställ hög kvalitet på forskningen utan att tumma på forskningsfriheten

7. Det råder ingen motsättning mellan hög kvalitet på forskningen och att värna om forskningsfriheten, tvärtom. Forskningsfrihet är en förutsättning för hög kvalitet och kreativitet inom forskning. Huvudansvaret för att forskningen vilar på vetenskaplig grund och håller en acceptabel lägstanivå faller på lärosätena själva. Ideologier som bryter mot akademiska traditioner och som förnekar faktabaserad, bevisbar och empirisk forskning har inte någon plats på våra högskolor och inom den svenska moderna akademiska världen.

Utöver detta har vissa statliga myndigheter som UKÄ och nämnden NPOF ett ansvar för att kontrollera forskningens kvalitet, förhindra oredlighet inom forskning och att den uppfyller uppställda krav. För att forskningen ska hålla hög kvalitet är det av vikt att alla avhandlingar utsätts för seriös opponering, vilket även ska gälla avhandlingar och uppsatser inom genusforskning. För att detta ska fungera tillfredsställande bör mer tid för opponering avsättas för forskare och i förekommande fall forskarstuderande. Att forskningsresultat går att replikera är mycket viktigt för att säkerställa forskningens kvalitet. Replikeringen slarvas det med i dag enligt ett flertal gjorda studier. Replikering ska uppvärderas både när det gäller att anslå forskningsmedel samt när det gäller publicering (där statsmakterna har begränsade påverkansmöjligheter). Viss forskning måste helt enkelt kunna replikeras i rimlig grad. Misslyckad replikering på en uppmärksammad forskning bör offentliggöras på samma sätt som ursprungsresultatet. Ett råd för utvärdering av forskningens kvalitet och relevans bör utredas. Detta råd ska bestå av externa forskare utanför Sverige. Kommande anslag bör delvis ta resultaten av denna utvärdering i beaktande. Även UKÄ ska ges rollen att bedöma samhällsrelevans

för forskningen. Regeringen borde således beakta att säkerställa hög kvalitet på forskningen utan att tumma på forskningsfriheten.

Använd forskningsresurser på ett vettigt sätt

8. Både råden och högskolorna anslår forskningsmedel till forskningsfrågor som redan kan anses besvarade, alltså frågorna och svaren är redan färdigforskade på ett tillfredsställande sätt. Att anslå medel till vidare forskning på dessa frågor är slöseri med samhällets resurser och skattebetalarnas pengar. Det står inte i strid med forskningsfriheten att vägra att ge anslag till forskningsfrågor som uppenbart är besvarade. Detta bör vara lärosätenas och rådens uttryckliga inriktning.

Det står utom allt tvivel att en del råd och högskolor fördelar för stora och för många anslag till forskningsfrågor med bristande samhällsrelevans. Till exempel måste dagens stora samhällsproblem beaktas i högre grad i de anslag inom samhällsvetenskapen som råden och högskolorna beviljar. På en del lärosäten och råd finns det en påtaglig diskrepans mellan den forskning det satsas på och vad som efterfrågas av samhället. Råden och lärosätena måste vikta samhällsrelevans och efterfrågan betydligt högre än i dag. Regeringen borde i sitt fortsatta arbete beakta att forskningsmedel används på ett förnuftigt sätt och inte slösas bort på forskningsfrågor som är besvarade eller samhälleligt irrelevanta.

Förbättrade anställningsvillkor för kompetenta forskare

9. Vi måste erkänna att forskning är en högkompetensverksamhet och att framgångsrik forskning bygger på en god miljö i kombination med ett antal individuella personegenskaper. Det går därför inte att förutsätta att alla som doktorerat kommer att kunna bli konkurrenskraftiga forskare. Högskolans anställningsformer måste anpassas till detta om Sverige ska kunna vara en framgångsrik forskningsnation. Våra lärosäten bör därför ha visstidsanställningar, dock ej kortare än två år i början av karriären (efter doktorsexamen) och mellan fyra och sex år senare i karriären. Tillsvidareanställningar (som lektor, forskare eller professor) ska kunna ges till forskare som demonstrerat en självständig forskningsproduktion. Eventuellt kan lärosätena få möjlighet att låta en visstidsanställning övergå i fast anställning, givet ett oberoende sakkunnigutlåtande. Dessa visstidsanställningar ska huvudsakligen involvera forskning, och får maximalt

inkludera halvtids undervisning. Detta bör tillgodose behoven av att å ena sidan selektera de bästa förmågorna och samtidigt erbjuda alla kompetenta sökande tillräckligt attraktiva villkor för att kunna bilda familj och vilja flytta mellan olika lärosäten under sin karriär. Regeringen borde i sitt fortsatta arbete verka för att förbättra anställningsvillkoren för forskare.

Ingen åldersgräns för forskning

10. Att forska är inte som ett vanligt arbete. Nyfikenhet, skaparglädje och idealism kan vara starka komponenter i forskarens drivkraft. Forskningsuppgifter kan sträcka sig över lång tid. De vanliga skälen för varför arbetet ska avslutas vid en specificerad pensioneringsålder saknas. Trots det har universitet och andra forskningsinstitut ibland policyer som omöjliggör att en forskare fortsätter att forska efter en viss ålder. Det gör att vissa forskningsgenombrott och vissa möjligheter att starta ett företag med forskningsresultat som grund äventyras. Det är ett samhälleligt slöseri på flera plan. Regeringen bör kart-lägga vilka policyer och andra hinder som finns på universitet och i andra forsknings-institut för äldre forskare att fortsätta att forska. Detsamma gäller forskningsrådens anslagsfördelning. Regeringen borde kartlägga vilka hinder som finns för äldre forskare att fortsätta att forska och agera för att undanröja dessa hinder.

En ny forskningsisbrytare är nödvändig för att behålla Sveriges internationella position

11. Forskningsisbrytaren Oden 2 har tjänstgjort som forskningsisbrytare under en längre tid. Isbrytaren har möjliggjort att ovärderlig forskning i Arktis såväl som i Antarktis har kunnat ske. Vidare har en lång rad framstående forskningsnationer hyrt in sig på Oden och gett ett ovärderligt renommé till Sverige som stabil forskningsnation. I samband med att president Trump gjorde anspråk på Grönland så blev också närvaro av forskning och isbrytare ett argument i det uppkomna ordkriget.

Odens livslängd börjar nu närma sig sitt slut och för att behålla vår position internationellt borde regeringen snarast se över en lösning för en beställning av en efterträdare till Oden.

Patrick Reslow (SD)

Tobias Andersson (SD) *Anders Alftberg (SD)*

Robin Lennartsson (SD)